

رابطه نیازهای روان شناختی و سبک‌های هویت یابی با تمایل به ایجاد رابطه دوستانه در دانش آموزان

اشرف سیف^۱ فاطمه علیجانی^۲ سیروس شریفی^۳ دکتر اصغر جعفری^۴

چکیده :

پژوهش حاضر به منظور تعیین رابطه نیازهای روان شناختی و سبک هویتی با تمایل به ایجاد رابطه دوستانه در دانش آموزان انجام شد. جامعه آماری کلیه دانش آموزان دختر و پسر دوره متوسطه در شهر نهاوند بودند که با روش نمونه گیری خوشه ای چندمرحله ای ۷۰ دانش آموز (۳۵ دختر و ۳۵ پسر) به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند. با استفاده از روش تحقیق همبستگی و بوسیله پرسشنامه های نیازهای روان شناختی، سبک هویتی و تمایل به ایجاد رابطه دوستانه داده ها جمع آوری و با آزمون های ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندمتغیری تحلیل شدند. یافته های پژوهش نشان داد که بین نیازهای روان شناختی و سبک هویتی با تمایل به ایجاد رابطه دوستانه در دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد. همچنین نتایج پژوهش نشان داد که سبک

^۱ دانش آموخته کارشناسی ارشد مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ابهر، ابهر، ایران

^۲ نویسنده مسئول: مربی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ابهر، ابهر، ایران

^۳ مربی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ابهر، ابهر، ایران

^۴ استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد ابهر، ابهر، ایران
Email: Drasgharjafari@yahoo.com

هویتی سهم بیشتری در پیش بینی تمایل به ایجاد رابطه دوستانه دانش آموزان دارد ($p < 0/05$). نتایج پژوهش شواهدی را پیشنهاد می‌کند که نیازهای روان شناختی و سبک هویتی می‌توانند تمایل به ایجاد رابطه دوستانه را در دانش آموزان تبیین کند. لذا پیشنهاد می‌شود برای کاهش تمایل به ایجاد رابطه دوستانه در نوجوانان، لازم است که به نیازهای روان شناختی و سبک هویتی نوجوانان بیشتر توجه شود.

کلید واژه‌ها: نیازهای روان شناختی، سبک هویتی، تمایل به ایجاد رابطه دوستانه

مقدمه

یکی از نیازهای اساسی زندگی انسان تعامل و ارتباط با دیگران است، انسان در طول رشد خود پیوسته برای بقا و پیشرفت خویش محتاج ارتباط با دیگران است که این امر با سلامت رابطه‌ای نزدیک وجود دارد. تمام انسان‌ها به دنبال یافتن کسانی هستند که با آنها احساس خوشبختی کنند و از زندگی با آنها لذت ببرند و در کنارشان منفعت بیشتری کسب کنند. لاجرم در بین ارتباطات انسانی از ارتباط بین زن و مرد نیز نباید غافل بود. بی شک نیاز به ارتباط با جنس مخالف در مقطعی از زندگی انسان درست زمانی که پسر و دختر تصمیم می‌گیرند تا همسر آینده را انتخاب کنند که در این ارتباط مقطعی هم لازمه شناخت از همدیگر است مطرح می‌شود (فائمی امیری، ۱۳۹۲).

بخش اصلی ویژگی دوران نوجوانی رشد احساسات و عواطف را تشکیل می‌دهد شناخت ویژگی‌های این تحولات عاطفی کلید اصلی حل مشکلات عاطفی این دوره است پس در این دوران بیداری هیجانات زندگی عاطفی نوجوانان را در بر می‌گیرد وی با نیاز شدید به دوست داشتن و دوست داشته شدن مواجه است گاه این نیاز به صورت برقراری پیوند دوستی و گاه در خیال‌پردازی‌ها و رویاهای نوجوان نمود پیدا می‌کند (شعاری نژاد، ۱۳۹۰).

انسان دارای نیازهای مختلف زیستی، اجتماعی، عاطفی و شناختی می‌باشد. او نیازمند خوردن، آشامیدن و تعامل با دیگران است. این تعامل در پی پاسخ به سؤال‌های شناختی خود است و بالاخره مهم‌ترین نیاز انسانی محبت کردن و مورد محبت واقع شدن است. برخی از روانشناسان با بررسی نیازهای مختلف بشری و سطح بندی آن بر تأمین نیازهای عاطفی در دوران نوجوانی و جوانی تأکید فراوان دارند (موحد، حسین زاده کسمانی، ۱۳۸۹).

دوستی‌های دختر و پسر رابطه‌ای نسبتاً صمیمانه و گرم و پنهانی که از طریق دیدارهای مخفیانه و رد و بدل کردن هدیه یا برقرار ساختن ارتباط تلفنی بین دختر و پسر ایجاد می‌شود. اما گسترش چنین روابطی تأثیر منفی در کانون‌های خانوادگی دارد پایه‌های خانواده سالم که هسته‌ای از تشکیلات اجتماع می‌باشد را متزلزل کرده است متأسفانه پدیده معاشرت و دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج در بین نوجوانان و جوانان واقعیت اجتماعی است. به نظر می‌رسد در حوزه روابط بین دختر و پسر در جامعه به خصوص در بین جوانان، تغییرات نگرشی و ارزشی رخ داده یا در حال شکل‌گیری است و جوانان جهت‌گیری نگرشی و ارزشی متفاوتی به نسبت بزرگسالان و خانواده‌های خود دارند که این امر گویای شکاف نسلی است (تاجری، ۱۳۹۰). زمانی که خانواده و جامعه نقش اساسی خود را جهت یاری دادن به نسل جوان برای یافتن هویت سالم، مثبت، پویا و سازنده به خوبی ایفا نکنند، نسل جوان با آشفتگی هویت و خلأ وجودی مواجه می‌شود و برای کاهش اضطراب و رهایی از بحران هویت و سرگشتگی، به این دوستی‌ها تن می‌دهد. جوان در تصور و توهم خویش، از طریق دوستی با جنس مخالف، می‌خواهد به آرامش برسد. او لذت این دوستی را عامل تسکین برای بحران بی‌هویتی خویش می‌داند.

ناتوانی خانواده و جامعه در پاسخگویی صحیح و به موقع به نیازهای اساسی نسل جوان عامل دیگری جهت شکل‌گیری دوستی‌های خیابانی است. امنیت، احترام، محبت و دوست داشته شدن از جمله نیازهای روانی انسان است که متأسفانه به دلیل سرگرم شدن خانواده‌ها و جوامع به فراهم ساختن امکانات اقتصادی، این دو نهاد انسان ساز از هنر عشق ورزیدن و احترام گذاردن به نوجوانان محروم می‌شوند (محمدی، ۱۳۸۸).

نحوه برخورد و عملکرد والدین با فرزندان (از دوران کودکی تا جوانی) نقش بسیار عمده‌ای در شکل‌گیری اخلاق، روحیات و فرهنگ آن‌ها دارد. بر همین اساس است که متخصصین ریشه همه کارها و فعالیت‌های فرزندان را در نوع عملکرد والدینشان می‌بینند. یکی از مهم‌ترین بحران‌های دوران نوجوانی و قبل از ازدواج جوانان دوستی با جنس مخالف است (کارگر، ریبووار، فردمنش، رامین، ۱۳۹۲).

از این رو لازمه شناخت خصوصیات دوره‌ی نوجوانی یکی رشد احساسات و عواطف است بدون تردید می‌دانید که نیازهای عاطفی و غرایز دیگر در ایام جوانی، آدمی را به سوی «دوست داشتن و عشق ورزیدن» سوق می‌دهد که البته این یک امر طبیعی و غریزی است و کمتر می‌توان راهی برای گریز از آن پیدا کرد روح حاکم بر این گونه دوستی‌ها، عشق ورزیدن است؛ نه خردورزی. پای خرد و عقل در میدان عاشقی لنگ است؛ در حالی که برای تصمیم‌گیری در مورد ازدواج با فرد خاص، ابتدا جز بر عقل تکیه کردن خطا است. اول باید تعقل نمود و فارغ از دوستی و محبت، مشورت و تحقیق کرد و فرد مورد نظر را برگزید. سپس خالصانه‌ترین عشق و ناب‌ترین دوستی‌ها را بدون منت به شخص برگزیده (همسر خود) تقدیم کرد. دوستی‌های قبل از انتخاب همسر و تصمیم‌گیری در مورد ازدواج با فرد خاص، راه عقل را مسدود و چشم بصیرت را کور می‌سازد و اجازه نمی‌دهد تا یک تصمیم صحیح و عاری از خطا گرفته و فرد مناسب برگزیده شود. این نوع انتخاب، موجب دردسر و گرفتاری شده و زندگی را تلخ و آینده را تیره و تار می‌سازد (کارگر و همکاران، ۱۳۹۲).

بسیاری از جوانان به دلیل برخی کمبودها و فشارها و تنها برای فرار از آن‌ها و رسیدن به آرامش به سمت جنس مخالف سوق می‌یابند و گمان می‌کنند که تمام مشکلاتشان در سایه ازدواج با فرد مقابل قابل حل می‌باشد. در حالی که این کار آن‌ها مصداق بارز ضرب‌المثل «از چاله در آمدن و به چاه افتادن» می‌باشد. برای نیل به این هدف والدین باید به نیازهای عاطفی و روحی فرزندان و شیوه‌های صحیح پاسخگویی به این نیازها واقف شوند. می‌توان گفت که شیوه‌های نامناسب فرزند پروری، اختلالات و نابسامانی‌های روانی، بدآموزی اجتماعی و عوامل دیگر در مسیر رشد و تربیت جنسی کودکان و نوجوانان موانعی را ایجاد می‌کند که موجب می‌شود افراد برای ارضاء تمایلات خود به رفتارهای غیر طبیعی و انحرافی نظیر هم‌جنس‌گرایی، ارتباط‌های پنهانی با دوست غیر همجنس و... روی آورند (محمدخانی، ابراهیم زاده، ۱۳۹۲).

سبک هویت یابی تغییر اساسی دیگری است که باید به شکل‌گیری آن در فرآیند تحول روانی نوجوانان توجه کرد. نوجوانان سعی می‌کنند الگوی مناسبی برای زندگی خود پیدا کنند تا بتوانند به هویت پایدار و قوی از خود برسند و مسیر زندگی خود را مشخص کنند. نداشتن الگوی مناسب برای همانند سازی نیز می‌تواند هویت یابی را دچار مشکل می‌کند. اختلافات خانوادگی، فقر، افسردگی و... می‌تواند مانعی برای هویت یابی قوی باشد دوستی‌های دختر و پسر و مشکلات ناشی از آن می‌تواند قسمت زیادی از انرژی روانی و جسمی نوجوان را بگیرد. به همین دلیل از نظر علمی این روابط تأکید نمی‌شود از نظر روان‌شناسی و جامعه‌شناسی دو علمی که به این موضوع

می‌پردازد نیز این روابط توصیه نمی‌شود زیرا وظیفه‌ی اصلی رشد در دوره‌ی هویت و کسب هویت است از نظر روان شناسی روابط صمیمانه و ازدواج موضوعی است که مربوط به دوره‌ی جوانی می‌شود چون هنگامی که نوجوان خود را شناخت و هویت نسبتاً قوی و پایدار از خود به دست آورد و هدف و مسیر زندگی خود را پیدا کرد در مرحله‌ی بعد به راحتی می‌تواند شریک مناسبی برای زندگی خود بیابد زیرا می‌داند کیست و چه می‌خواهد (کارگر و همکاران، ۱۳۹۲).

هویت دارای خاستگاهی است که از عوامل بیرونی و درونی و تعاملات نیازهای روان شناختی و اجتماعی افراد شکل می‌گیرد. افراد با کسب شناخت‌هایی که از منابع گوناگون به دست می‌آورند وجود خود را غنا می‌بخشند و این شناخت‌ها هویت آنها را نیز می‌سازد. هویت شخص شکل دهنده‌ی مسیری است که باید آن را طی مدتی که طول عمر نامیده می‌شود واز لا به لای قرارگاه‌های نمادین تجدید ببیمایند(برک، ۲۰۰۷). هویت در واقع نتیجه تداوم کنش‌های اجتماعی است که به فرد سپرده شده باشد. چیزی است که فرد باید آن را به طور مداوم ایجاد کند و در فعالیتهای بازتابی خویش مورد حفاظت و پشتیبانی قرار دهد. هویت یابی تقریباً همیشه ثابت نیست بلکه فرد در حال شدن و تغییر است (برزونسکی، ۲۰۰۴).

اینکه انسانی زن یا مرد نامیده می‌شود، پس از هستی و حیات او مهم‌ترین وجه شناسایی و ارزش گذاری هر فرد توسط خود و محیط پیرامونان فرد است. پس این نقش‌ها به کودک آموخته‌ی او را در جهت تقویت رفتارهای متناسب با جنسیت تشویق می‌کنند (موحد، حسین زاده‌ی کسمانی، ۱۳۸۹). اسلام با توجه به اهمیت موضوع در این باره دیدگاهی دارد که به طور طبیعی زن و مرد به عنوان دو پیکره‌ی جامعه‌ی انسانی به زندگی مشترک و ارتباط با یکدیگر نیازمند. در شرع نیز به پیوند میان این دو سفارش شده است به طوری که خداوند در قران سوره‌ی نور آیه‌ی ۲۶ می‌فرماید زنان پلید برای مردان پلیدند و مردان پاک برای زنان پاکند. اسلام ارتباط دوستانه و صمیمی میان دو جنس مخالف فقط در چهار چوب ازدواج قرار دارد از این رو رابطه‌ی دوستی بین دختر و پسر معنا ندارد اما به شرط ضوابط اسلامی منعی برای این رابطه نیست (کارگر و همکاران، ۱۳۹۲). هروقت که فعالیت بر اساس نیازهای روان شناختی فرد را فعال می‌کند به آن علاقه مند می‌شود وقتی که فعالیت نیازهای روان شناختی فرد را ارضا می‌کند احساس خوشنودی می‌کند بازی کردن و حل کردن معما و پذیرفتن چالش‌ها به این علت کار جالبی هستند که زمینه را برای فعال و رضاکردن نیازهای روان شناختی ما را تامین می‌کند. نیازهای روان شناختی برای بررسی رفتار با انگیزه اهمیت دارند. نیازهای روان شناختی تمایل به جستجو کردن محیطی را ایجاد

می کنند که فرد انتظار دارد این نیازهای او را پرورش دهند. ارضای نیاز به ارتباط مستلزم برقرار کردن پیوند اجتماعی بین خود و دیگران می باشد (بارد، دسی و ریان، ۲۰۰۴). در جامعه امروز تعامل مرد و زن اجتناب ناپذیر است دختران در محیط کاری و تحصیلی حضور پر رنگ تری دارند. همین مسئله می تواند زمینه ساز تعامل های نزدیک تر شود. دوستی دختران و پسران رابطه ای ایست که صمیمانه و گرم و عمدتاً پنهان می باشد و از طریق دیدارهای مخفیانه، ارتباط تلفنی و... ایجاد شود (صفری، ۲۰۱۱). براین اساس به بررسی این سؤال پژوهشی پرداخته شد که آیا بین نیازهای روان شناختی و سبک های هویت یابی با تمایل به ایجاد رابطه دوستانه در دانش آموزان رابطه وجود دارد؟

روش

جامعه آماری کلیه دانش آموزان دختر و پسر دوره متوسطه در شهر نهبوند بودند که در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳ در یکی از دبیرستان های این شهر مشغول به تحصیل بودند. به روش نمونه گیری خوشه ای تصادفی چندمرحله ای ۱۰۰ دانش آموز به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند. روش تحقیق همبستگی بود. به این صورت که پس از تعیین نمونه پژوهش، آزمودنی ها طی یک فراخوان در یک جلسه جمع شدند و پس از انجام صحبت های لازم در خصوص اهداف پژوهش، محرمانه بودن نتایج پژوهش و الزامی نبودن نوشتن اطلاعات شخصی، پرسشنامه های نیازهای روان شناختی، سبک های هویت یابی و تمایل به ایجاد رابطه دوستانه به آزمودنی ها داده شد و از آنان خواسته شد که صادقانه به سئوالات پاسخ دهند. در پایان از پاسخ دهندگان یک پذیرایی ساده انجام شد و پرسشنامه های تکمیل شده جمع آوری می شوند. ابزار: برای جمع آوری داده ها از پرسشنامه های زیر استفاده شد.

نیازهای اساسی روان شناختی: برای اندازه گیری نیازهای روان شناختی از پرسشنامه ۲۱ سئوالی نیازهای اساسی روان شناختی لاگوردیا، ریان، کاچمن و دسی ۲ (۲۰۰۰) استفاده شد که دارای سه زیرمقیاس خودمختاری، شایستگی و روابط بین فردی (وابستگی) می باشد. پاسخ های هر سؤال در یک پیوستار هفت درجه ای از کاملاً غلط تا کاملاً درست قرار دارد که پاسخ دهنده، متناسب با شرایط خودش یکی از اعداد کاملاً درست ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷ کاملاً غلط انتخاب خواهد کرد. آلفای کرونباخ برای کل مقیاس برابر با ۰/۸۹ و برای زیرمقیاس های شایستگی،

1. Baard, P. P., Deci, E. L., & Ryan, R. M

2. Deci & Ryan

وابستگی و خودمختاری به ترتیب ۰/۸۰، ۰/۵۷ و ۰/۶۲ بدست آمده است. در پژوهش قلاوندی، امانی ساری بگلو و بابایی سنگلجی (۱۳۹۲) آلفای کرونباخ خرده مقیاس های ذکر شده به ترتیب ۰/۸۰، ۰/۷۹، ۰/۷۱ بدست آمد. همچنین برای تعیین روایی آن از روایی سازه استفاده شد که برای خرده مقیاس های ذکر شده به ترتیب ۰/۶۹، ۰/۷۷ و ۰/۸۰ می باشند.

پرسشنامه بحران وجودی احمدی: برای اندازه گیری سبک هویتی دانش آموزان از پرسشنامه بحران وجودی احمدی استفاده شد. مجموع و برآیند این ابعاد میزان بحران وجودی کلی فرد را نشان می‌دهد. بحران وجودی دارای ابعاد مختلفی است که این ابعاد توسط احمدی از منابع مختلف جمع آوری و بررسی شد و در نهایت به ۱۴ مقوله نداشتن هدف در زندگی، نپذیرفتن مسئولیت، بی‌علاقگی به زندگی، بی‌توجهی به خانواده، بی‌علاقگی نسبت به مردم، توجه نکردن به وضع ظاهری، بی‌ایمانی، احساس بی‌ارزشی، اعتقاد به جبر در زندگی، گذشته نگری، دلهره نسبت به آینده، احساس تنهایی، نپذیرفتن شکست، نداشتن قدرت تحمل انسجام یافت. نتایج بررسی اولیه از ۱۲۰ دانشجوی دختر دانشگاه اصفهان در پاسخ به مقولات مربوط به بحران وجودی بیانگر این است که پرسشنامه از اعتبار صوری و محتوایی برخوردار است. همچنین بررسی اولیه بین این آزمون و آزمون بک همبستگی (۲=۰/۷) را نشان داده است و می توان گفت رابطه بین این بحران و افسردگی وجود داشته است (احمدی، ۱۳۸۰) ضریب پایایی با روش دو نیمه کردن سئوالات برابر ۰/۸۹ گزارش گردید.

تمایل به ایجاد رابطه دوستی: برای اندازه گیری تمایل آزمودنی ها به ایجاد رابطه دوستی از پرسشنامه دوستی - عدم دوستی ریسمن و بیلینگهام (۱۹۸۹) استفاده شد. در پژوهش حاضر از فرم کوتاه ۲۰ سئوالی استفاده شد که مفاهیمی مانند خودپنداره، دسترسی پذیری، پاداش دهی و بیگانگی را می سنجد. در پژوهش عارفی، نوابی نژاد و ثنایی (۱۳۸۹) با استفاده از روش بازآزمایی به فاصله زمانی یک ماه ۰/۶۹ و آلفای کرونباخ ۰/۷۴ بدست آمد. همچنین روایی این پرسشنامه با استفاده از روایی واگرا نشان داد که ضریب همبستگی بین خرده مقیاس خودپنداره با خرده مقیاس های دسترسی پذیری، پاداش دهی و بیگانگی به ترتیب ۰/۴۲، ۰/۴۲- و ۰/۵۶- و ضریب همبستگی بین خرده مقیاس بیگانگی با خرده مقیاس های دسترسی پذیری و پاداش دهی به ترتیب ۰/۴۰- و ۰/۴۶- می باشد که نشان می دهد این خرده مقیاس ها مفهوم روابط دوستانه را می سنجد.

نتایج

داده های جمع آوری شده با استفاده از شاخص‌های میانگین، انحراف استاندارد و آزمون رگرسیون چندگانه و به کمک نرم‌افزار آماری **Spss-19** تحلیل شدند که در جداول زیر نشان داده شده اند.

جدول ۱ شاخص های توصیفی متغیرهای پژوهش برای دانش آموزان پسر (۳۵ نفر)

کمترین نمره	بیشترین نمره	تعداد	انحراف استاندارد	میانگین	زیرمقیاس ها
۴	۴۰	۳۵	۸/۱۴	۱۷/۶۸	سبک هویت
۱۹	۱۳۷	۳۵	۳۶/۷۱	۸۱/۱۱	خودمختاری
۱۴	۱۳۲	۳۵	۳۶/۶۱	۷۶/۲۵	شایستگی
۲۹	۱۴۷	۳۵	۳۶/۶۹	۹۱/۱۷	وابستگی
۷۳	۱۶۰	۳۵	۲۴/۹۹	۱۲۳/۲۸	رابطه دوستانه

در جدول ۱ میانگین، انحراف معیار و بیشترین نمره و کمترین نمره مربوط به سبک هویتی، نیازهای روان شناختی (خودمختاری، شایستگی، دلبستگی) و تمایل به ایجاد رابطه دوستانه برای دانش آموزان پسر نشان داده شده است.

جدول ۲ شاخص های توصیفی متغیرهای پژوهش برای دانش آموزان دختر

کمترین نمره	بیشترین نمره	تعداد	انحراف استاندارد	میانگین	زیرمقیاس ها
۲	۳۰	۳۵	۷/۹۵	۱۶/۳۷	سبک هویت
۱۹	۹۰۵	۳۵	۱۴۲/۵۹	۱۱۰/۰۲	خودمختاری
۱۴	۱۳۲	۳۵	۳۴/۶۰	۸۱/۳۴	شایستگی
۲۹	۱۴۷	۳۵	۳۴/۵۳	۹۶/۹۷	وابستگی
۵۶	۱۶۰	۳۵	۲۷/۰۶	۱۲۷/۲۰	رابطه دوستانه

ضرایب همبستگی پیرسون برای سبک هویتی، نیازهای روان شناختی (خودمختاری، شایستگی، دل‌بستگی) و تمایل به ایجاد رابطه دوستانه محاسبه شد که خلاصه نتایج در جدول ۳ نشان داده شده است.

جدول ۳ ضرایب همبستگی پیرسون
برای نیازهای روان شناختی، سبک هویتی و تمایل به ایجاد رابطه دوستانه

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵
سبک هویت	۱				
خودمختاری	۰/۰۸- **	۱			
شایستگی	۰/۱۳- **	۰/۳۷- **	۱		
وابستگی	۰/۱۵- **	۰/۳۷- **	۰/۹۹- **	۱	
رابطه دوستانه	۰/۱۱- **	۰/۰۱- **	۰/۱۳- **	۰/۱۳- **	۱

در جدول ۳ ضرایب همبستگی بین نیازهای روان شناختی (خودمختاری، شایستگی، دل‌بستگی)، سبک هویت یابی و تمایل به ایجاد رابطه دوستانه در دانش آموزان و معناداری آنها نشان داده است. قبل از تحلیل‌های آماری به منظور تعیین برقراری مفروضه‌های آزمون رگرسیون چندگانه از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن داده‌های "تمایل به رابطه دوستانه" استفاده شد که خلاصه نتایج آنها در جداول ۴ آمده است.

جدول ۴ نتایج آزمون کولموگروف اسمیرنوف
برای نرمال بودن نمرات "تمایل به ایجاد رابطه دوستانه" دانش آموزان

حجم نمونه	تمایل به ایجاد رابطه دوستانه	
۷۰		
میانگین	پارامترهای توزیع	۱۲۵/۲۴
انحراف معیار	نرمال	۲۵/۹۳
آماره Z کولموگروف اسمیرنوف	۰/۸۰۰	
سطح معنی داری (Sig)	۰/۵۴۵	

همان‌طور که ملاحظه می‌شود چون سطح معنی داری این آزمون برابر $0/545$ است و بزرگ‌تر از $0/05$ است فرضیه صفر تایید شد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که نمرات آزمودنی‌ها در "تمایل به ایجاد رابطه دوستانه" در سطح معناداری $0/05$ دارای توزیع نرمال است. پس از تعیین مفروضه نرمال بودن توزیع داده‌ها، برای تعیین روابط نیازهای روانشناختی و سبک‌های هویتی با تمایل به ایجاد رابطه دوستانه از تحلیل رگرسیون چندمتغیره به روش **Enter** استفاده شد که خلاصه نتایج مدل تحلیل رگرسیون چندگانه در جدول ۵ گزارش شده است.

جدول ۵ خلاصه مدل تحلیل رگرسیون چندگانه

مدل	R	R^2 تعدیل شده	SE
۱	۰/۱۷۰	-۰/۰۳	۲۶/۳۳

متغیرهای پیش‌بین: سبک هویتی و نیازهای روان‌شناختی (خودمختاری، شایستگی، دلبستگی) متغیر ملاک: تمایل به ایجاد رابطه دوستانه
همان‌طور که در جدول ۵ مشاهده می‌شود شدت رابطه بین نیازهای روانشناختی (خودمختاری، شایستگی، وابستگی)، سبک هویتی و تمایل به ایجاد رابطه دوستانه در دانش‌آموزان محاسبه شد. که مقدار آن $0/170$ به دست آمده است و ۲ درصد از تغییرات مربوط به تمایل به ایجاد رابطه دوستانه دانش‌آموزان را تبیین می‌کند.

جدول ۶ خلاصه نتایج تجزیه و تحلیل واریانس برای معناداری مدل رگرسیون

منابع تغییرات	مجموع مجزورات	درجات آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معناداری
رگرسیون	۱۳۴۹/۲۹	۴	۳۳۷/۳۲	۰/۴۸	۰/۷۴۶
باقیمانده	۴۵۰۷۳/۵۸	۶۵	۶۹۳/۴۴		
کل	۴۶۴۲۲/۸۷	۶۹			

همان‌طور که مندرجات جدول ۶ نشان می‌دهد سبک هویتی و نیازهای روان‌شناختی (خودمختاری، شایستگی، وابستگی) در مدل رگرسیون به طور معناداری ($F=0/48$ و $P<0/01$) تمایل به ایجاد رابطه دوستانه را در دانش‌آموزان پیش‌بینی می‌کنند.

جدول ۷ خلاصه ضرایب رگرسیون برای سبک هویتی و نیازهای روان شناختی

مدل نهایی	ضریب رگرسیون (B)	SE	ضریب استاندارد (بتا)	t	سطح معناداری
مقدار ثابت	۱۲۲/۲۴	۱۹/۸۴		۶/۱۶	۰/۰۰۱
هویت	۰/۳۲	۰/۴۰۳	۰/۱۰۱	۰/۸۰	۰/۴۲۱
خودمختاری	-۰/۱۱	۰/۰۳۳	-۰/۰۴	-۰/۳۴	۰/۷۳۵
شایستگی	-۰/۰۲	۰/۹۹۵	-۰/۰۳۸	-۰/۰۲	۰/۹۷۸
وابستگی	۰/۱۲	۰/۹۹۶	۰/۱۷۲	۰/۱۲	۰/۹۰۰

متغیر ملاک: تمایل به ایجاد رابطه دوستانه

نتایج جدول ۷ سهم هر کدام از متغیرهای وارد شده در مدل پیش بینی تمایل به ایجاد رابطه دوستانه را نشان می‌دهد. همان طوری که ملاحظه می‌شود بزرگترین ضریب بتا برابر با ۰/۳۲ است که مربوط به سبک هویتی می‌باشد. این نتیجه نشان می‌دهد که "سبک هویتی" سهم بیشتری در تبیین تمایل به ایجاد رابطه دوستانه دارد. به عبارتی دیگر عامل "سبک هویتی" نقش قوی تری در پیش بینی "تمایل به ایجاد رابطه دوستانه" دانش آموزان دارد. برای آزمون این فرضیه نیز از تحلیل رگرسیون چندمتغیره به روش Enter استفاده شد که خلاصه نتایج مدل تحلیل رگرسیون چندگانه در جدول ۴-۸ گزارش شده است.

جدول ۸ خلاصه مدل تحلیل رگرسیون چندگانه

مدل	R	F	R ² تعدیل شده	SE
۱	۰/۱۳۹	۰/۰۱۹	-۰/۰۲	۲۶/۲۶

متغیرهای پیش بین: نیازهای روان شناختی (خودمختاری، شایستگی، دلبستگی)

متغیر ملاک: تمایل به ایجاد رابطه دوستانه

همان طور که در جدول ۸ قابل مشاهده است شدت رابطه بین نیازهای روانشناختی (خودمختاری، شایستگی، دلبستگی)، و تمایل به ایجاد رابطه دوستانه در دانش آموزان محاسبه شد. که مقدار آن ۰/۱۳۹ به دست آمده است و ۱/۹ درصد از تغییرات مربوط به تمایل به ایجاد رابطه دوستانه دانش آموزان را تبیین می‌کند.

جدول ۹ خلاصه نتایج تجزیه و تحلیل واریانس برای معناداری مدل رگرسیون

منابع تغییرات	مجموع مجزورات	درجات آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معناداری
رگرسیون	۸۹۴/۹۱	۳	۲۹۸/۳۰	۰/۴۳	۰/۷۳۰
باقیمانده	۴۵۵۲۷/۹۵	۶۶	۶۸۹/۸۱		
کل	۴۶۴۲۲/۸۷	۶۹			

همانطور که مندرجات جدول ۹ نشان می دهد نیازهای روان شناختی (خودمختاری، شایستگی، دلبستگی) در مدل رگرسیون به طور معناداری ($P < ۰/۰۱$ و $F = ۰/۴۳$) تمایل به ایجاد رابطه دوستانه را در دانش آموزان پیش بینی می کند.

جدول ۱۰ خلاصه ضرایب رگرسیونی برای نیازهای روان شناختی (خودمختاری، شایستگی، وابستگی)

مدل نهایی	ضریب رگرسیون (B)	SE	ضریب استاندارد (بتا)	t	سطح معناداری
مقدار ثابت	۱۱۴/۱۴	۱۷/۰۹		۶/۶۷	۰/۰۰۱
خودمختاری	-۰/۰۱	۰/۰۳۳	-۰/۰۴۲	-۰/۳۱	۰/۷۵۱
شایستگی	-۰/۱۲۹	۰/۹۸۵	-۰/۱۷	-۰/۱۳	۰/۸۹۶
وابستگی	۰/۲۳	۰/۹۸۴	-۰/۳۲۴	۰/۲۴	۰/۸۱۰

متغیر ملاک: تمایل به ایجاد رابطه دوستانه

نتایج جدول ۱۰ سهم هر کدام از متغیرهای وارد شده در مدل پیش بینی تمایل به ایجاد رابطه دوستانه را نشان می دهد. همان طوری که ملاحظه می شود بزرگترین ضریب بتا برابر با ۰/۲۳ است که مربوط به وابستگی می باشد. این نتیجه نشان می دهد که "وابستگی" سهم بیشتری در تبیین تمایل به ایجاد رابطه دوستانه دارد. به عبارتی دیگر عامل "وابستگی" نقش قوی تری در پیش بینی "تمایل به ایجاد رابطه دوستانه" دانش آموزان دارد.

برای تعیین رابطه بین سبک هویتی و تمایل به ایجاد رابطه دوستانه در دانش آموزان از روش آماری همبستگی پیرسون استفاده شد که خلاصه در جدول ۱۱ گزارش شده است.

جدول ۱۱ ضریب همبستگی پیرسون برای رابطه بین سبک هویتی و تمایل به ایجاد رابطه دوستانه

متغیرها	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	سطح معناداری
سبک هویتی و تمایل به ایجاد رابطه دوستانه	۰/۱۱	۰/۰۱۲	۰/۰۰۱

با توجه به معناداری ضریب همبستگی ۰/۱۱، بر اساس ضریب تعیین محاسبه شده (۱/۲ درصد) می توان نتیجه گرفت که عامل سبک هویت به تنهایی ۱/۲ درصد از تغییرات تمایل به ایجاد رابطه دوستانه دانش آموزان را تبیین می کند.

به طور کلی بر اساس یافته های بدست آمده نتیجه گرفته شد که بین نیازهای روان شناختی و سبک هویتی با تمایل به ایجاد رابطه دوستانه در دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد و از بین متغیرهای پیش بینی کننده، سبک هویتی سهم قوی تری در پیش بینی تمایل به ایجاد رابطه دوستانه در دانش آموزان دارد.

نتیجه گیری

بر اساس یافته های پژوهش، فرضیه پژوهشی اول تأیید شد و نتیجه گرفته شد که بین نیازهای روان شناختی و سبک هویتی با تمایل به ایجاد رابطه دوستانه در دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد. علاوه بر این از بین متغیرهای پیش بین، سبک هویتی سهم بیشتری در تبیین تمایل به ایجاد رابطه دوستانه در دانش آموزان داشت. این نتیجه با نتایج پژوهش های دانشور پور، تاجیک، شهرآرای، فرزاد، شکری (۱۳۸۶) و بیرامی (۱۳۸۹) مطابقت داشت. نتایج این پژوهش ها نشان دادند که بین ویژگی های شخصیتی و سبک های هویتی جوانان با روابط بین فردی آنان رابطه معناداری وجود دارد.

در تبیین این نتیجه می توان گفت که چون نیازهای روان شناختی در دوران کودکی در تعامل با محیط به ویژه در ارتباط با والدین و عوامل خانوادگی در افراد شکل می گیرند و در چارچوب عوامل انگیزشی برای رفتارهای دوران نوجوانی و جوانی درون سازی می شود که در آینده و در مراحل بعدی فرآیند تحول روانی به صورت ویژگی های شخصیتی و به شکل رفتار در آنان نمود پیدا می

کند. در صورتی که نیازهای روان شناختی اساسی افراد (خودمختاری، شایستگی، وابستگی) به نحو مناسب و مطلوبی در دوران کودکی در افراد ارضاء نشده باشند، منجر به شکل گیری عوامل انگیزشی نامناسبی برای برخی از رفتارها می شوند. نیاز به خودمختاری و شایستگی از جمله نیازهای مطلوب و سازنده ای هستند که قوی بودن آنان در افراد به ایجاد عوامل انگیزشی موثری برای انجام رفتارهای متعادل و بهنجار و در راستای اهداف شناختی و عاطفی کمک می کند. و در صورتی که نیاز به وابستگی در افراد قوی تر باشد افراد به سمت انجام رفتارهایی سوق می دهد که شاید بتوانند با انجام آنها خلاء مربوط به کمبودهای عاطفی را پر کنند و عدم تعادل و تعارضات درونی خودشان را جبران یا تعدیل کنند. همچنین با توجه به این که کیفیت و میزان ارضاء نیازهای اولیه (اساسی) افراد مشخص کننده ظرفیت روانی و سازمان روانی آنان در نوجوانی و بزرگسالی می باشد، در نتیجه درون سازی و برون سازی های دوران کودکی چگونگی شکل گیری و انسجام هویت را در افراد مشخص می کند که نهایتاً وضعیت هویت افراد نوع و سطح گرایش ها و تمایلات افراد را در چارچوب فعالیت عای شناختی، عاطفی و رفتاری مشخص می کند. بنابراین منطقی به نظر می رسد که کیفیت و میزان ارضاء نیازهای اولیه مقدم بر وضعیت هویت افراد باشند و هویت نتیجه و پیامد چگونگی ارضاء نیازهای روان شناختی افراد می باشد. بر همین اساس هم در تعامل نیازهای روان شناختی و هویت دانش آموزان، هویت پیش بینی کننده قوی تری برای تمایل به ایجاد روابط دوستانه در آنان بود.

همچنین بر اساس یافته های پژوهش، فرضیه پژوهشی دوم تأیید شد و نتیجه گرفته شد که بین نیازهای روان شناختی با تمایل به ایجاد رابطه دوستانه در دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد. علاوه بر این از بین متغیرهای پیش بین، نیاز به وابستگی سهم بیشتری در تبیین تمایل به ایجاد رابطه دوستانه در دانش آموزان داشت. این نتیجه با نتایج پژوهش های لرنر و بنسون (۲۰۰۳) و دیدگاه سانتراک (۲۰۰۸) مطابقت داشت که نتایج این پژوهش ها نشان دادند که بین ویژگی های شخصیتی و سبک های هویتی جوانان با روابط بین فردی آنان رابطه معناداری وجود دارد.

همان طوری که در بالا اشاره شد کیفیت و میزان ارضاء نیازهای روان شناختی اولیه افراد پایه های اولیه ظرفیت روانی و سطح سازمان روانی آنان را مشخص می کند. بسته به کیفیت و سطح ارضاء نیازها شدت عوامل انگیزشی برای انجام رفتارها در مراحل بعدی زندگی شکل می گیرد. در دانش آموزانی که در پژوهش حاضر مورد بررسی قرار گرفتند نیاز به وابستگی قوی تر بود. با توجه به ویژگی های این نوع نیاز، چون نوجوان خود را نیازمند یک نوع تکیه گاه عاطفی می بیند و از طرفی دیگر در اثر پایین بودن سطح اعتماد به نفس، عزت نفس و عدم استقلال شناختی - هیجانی،

خلاءهایی که در خود احساس می کند که نوجوان را به طرف دیگران به منظور ایجاد ارتباط عاطفی و پر کردن خلاءهای عاطفی سوق می دهد. از آن جایی که جامعه آماری پژوهش حاضر دانش آموزان دوره متوسطه بودند که در شهر نیاوند زندگی می کردند بنا به شرایط گوناگون عوامل خانوادگی، چون نیاز به وابستگی در آنان شدیدتر بود سهم بیشتری در پیش بینی تمایل آنان به ایجاد رابطه دوستانه داشت. بر اساس یافته های پژوهش، فرضیه پژوهشی سوم تأیید شد و نتیجه گرفته شد که بین سبک هویتی و تمایل به ایجاد رابطه دوستانه در دانش آموزان رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. این نتیجه با نتایج پژوهش های کرپلمن، پیتمن و آدلر- بدر (۲۰۰۸) و برزونسکی (۲۰۰۵) مطابقت داشت. نتایج این پژوهش ها نشان دادند که بین ویژگی های شخصیتی و سبک هویتی جوانان با روابط بین فردی آنان رابطه معناداری وجود دارد.

در تبیین این نتیجه می توان گفت که چون سبک هویتی در دوره نوجوانی شکل می گیرد و در ادامه فرآیند تحول روانی به پشتوانه ظرفیت روانی و سازمان روانی افراد انسجام می یابد. هویت نوجوان که در نتیجه ادراک خود و پاسخ به سئوالات چپستی و کیستی بوجود می آید یک مفهوم یکپارچه و انسجام یافته ای کلی است که می توان آن را نتیجه ادراک خود و مفهوم سازی فرد در مورد خودش است. بسته به این که نوجوان در چه سطحی بتواند هویت خودش را بدست آورد و چقدر بتواند آن را انسجام دهد در عملکردش در چارچوب فعالیت های شناختی، عاطفی و رفتاری می تواند تعادل داشته باشد و دارای استقلال و من بالغ باشد. بنابراین در پژوهش حاضر که آزمودنی ها در سن نوجوانی بودند که در گذر از فرآیند هویت یابی هستند هرچقدر بهتر و روشن تر بتوانند هویت خودشان را بدست آورند به احتمال زیاد عملکرد متعادل تر و مطلوب تری و با اضطراب کمتری خواهند داشت. به همین علت هر چقدر هویت فرد منسجم تر باشد تمایل به انجام رفتارهای نامتعادل در او کمتر می باشد.

بنابراین بر اساس یافته های پژوهش حاضر می توان نتیجه گرفت که نیازهای روان شناختی و هویت نوجوانان می توانند تمایل به ایجاد روابط دوستانه را در آنان پیش بینی کنند. و نیاز به وابستگی که ناشی از وجود خلاء های عاطفی، شناختی و رفتاری در نوجوانان می باشد سهم بیشتری در پیش بینی تمایل به ایجاد روابط دوستانه با غیر همجنس دارد.

¹. Kerpelman, J. L., Pittman, J. F., & Adler-Baeder, F

منابع

۱. برک، لورا. (۲۰۰۷). روان شناسی رشد (از نوجوانی تا پایان زندگی). ترجمه سیدمحمدی، یحیی (۱۳۹۲)، جلد دوم. تهران: ارسباران.
۲. بیرامی، منصور. (۱۳۸۹). مقایسه ی سبک های هویت و انواع هویت دردانشجویان دختر و پسر. دانش آموزان دختر و پسر مقطع پیش دانشگاهی استان خوزستان. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی.
۳. تاجری، بیوک. (۱۳۹۰). نقش خانواده در دوستی دختر و پسر. طرح پژوهشی، پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش.
۴. دانش پور، زهره، تاجیک، عزیزالله، شهرآرای، مهرناز، فرزاد، ولی الله، شگری، امید. (۱۳۸۶). تفاوت های جنسی درصمیمیت های اجتماعی بانقش سبک های هویت. مجله روان شناسی.
۵. شعاری نژاد، علی اکبر. (۱۳۹۰). روانشناسی رشد ۲ (رشته علوم تربیتی)، علی اکبر تهران: دانشگاه پیام نور .
۶. صفری، نسرین. (۲۰۱۲). دوستی با جنس مخالف. پایگاه اطلاع رسانی پزشک شفا.
۷. عارفی، مختار؛ نوابی نژاد، شکوه و ثنایی، باقر. (۱۳۸۹). بررسی رابطه بین سبک های دلبستگی با کیفیت دوستی در دانش آموزان دبیرستانی شهر کرمانشاه. مجله پژوهش های مشاوره، ۱۵-۲، (۱۸)۵.
۸. قائمی امیری، علی. (۱۳۹۲). مرزها درروابط پسران و دختران. تهران: انتشارات انجمن اولیا و مربیان، چاپ اول .
۹. قلاوندی، حسن؛ امانی ساری بگلو، جواد و بابایی سنگلجی، محسن. (۱۳۹۲). تحلیل کانونی رابطه فرهنگ مدرسه با نیازهای روان شناختی اساسی در میان دانش آموزان، اندیشه های نوین تربیتی دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی دانشگاه الزهراء، ۸(۴)، ۹-۲۸.
۱۰. کارگر، ریبووار، فردمنش، رامین. (۱۳۹۲). بررسی روابط دختر و پسر درایران. مشاوره و راهنمایی.
۱۱. محمد خانی، شهرام، ابراهیم زاده، ناهید. (۱۳۹۲). مشکلات روانی و رفتاری دانش آموزان، تهران: انتشارات و رای دانش.
۱۲. محمدی، سعید. (۱۳۸۸). جای خالی آموزش روابط دو جنس مخالف در ایران قرن ۲۱.
۱۳. موحد، مجید، حسین زاده ی کسمانی، مرتضی. (۱۳۸۹). رابطه ی اختلال هویت جنسی باکیفیت زندگی. ماهنامه پیام زن - شماره ۲۵۳.

۱۴. احمدی، سیداحمد (۱۳۸۰). بررسی بحران وجودی در نمونه‌ای از دانشجویان دانشگاه اصفهان. مجموعه مقالات دومین کنگره روان پزشکی و روان شناسی بالینی تهران.

منابع انگلیسی

1. Baard, P. P., Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2004). Intrinsic need satisfaction: A motivational basis of performance and well-being in two work settings. *Journal of Applied Social Psychology*, 34(10), 2045-2068.
2. Berzonsky, M. D. (2004). Identity processing style, self-construction and personal epistemic assumptions: a social-cognitive perspective. *European journal of developmental psychology*, 1, 303-315.
3. Berzonsky, M. D. (2005). Ego identity: a personal standpoint in a postmodern world. *Identity: an international of theory and research*, 5, 125-136.
4. Kerpelman, J. L., Pittman, J. F., & Adler-Baeder, F. (2008). Identity as a Moderator of Intervention-Related Change: Identity Style and Adolescents' Responses to Relationships Education. *An International Journal of Theory and Research*, 8:151-171.
5. Learner, R & Benson, L. (2003). *Developmental assets and asset-building communities*, New York: Kluwer.
6. Santrock, J. W. (2008). *Educational Psychology*. America: McGraw-Hill Publication.